

Добродій Рамзелик

Ярослав Гашек

Переклад: Остап Вишня

Було це не в Радянському Союзі.

Коли я познайомився з паном Рамзеликом, він, пан Рамзелик, взагалі не знав, що я був в СРСР. Про те, що я був комісаром, він аж ніяк не гадав, і мої сірі очі викликали у нього повне довір'я. Познайомилися ми з ним, коли я вийшов з поїзда на маленькій зупинці в лісі і запитав у пана Рамзелика, де тут шлях на Баланів.

Пан Рамзелик поволі підвів голову й промовив:

— Я з Баланова.

Була спека, ми з паном Рамзеликом посідали в холодку. Швидко мені була відома його національність, а за півгодини ми вже потоваришували.

Ще за півгодини він запросив мене до своєї дачі. Ми пішли.

— Для моєї старої це буде несподіванка, що я її не дочекався. Правду казавши, нічого ще тут такого не траплялося, та хіба знаєш... Ось у мене гойдається золотий ланцюжок, на голові в мене циліндр, здаля одразу видно, що я не проста людина. Та й усі знають, що тут у мене дача. Єдина дача в Баланові, тому я ніколи не ходжу лісом сам. Небезпечно, знаєте. От через те я наказую дружині завжди мене зустрічати. Якби вона не прийшла, а ви випадково не йшли на Баланів, я б залишився на станції. О, я б їй тоді натворив. За годину йде поїзд на Їлове. Я б купив квитка до Їлового, Там би пішов на пошту й ударив би телеграму: "Стара, я в Їловому". А потім до шинку та й сидів би там, аж доки не приїхала б вона за мною.

— А як ваша пані дружина? Ви не боїтеся, що на неї хтось нападе?

— Та що ви, — посміхнувся пан Рамзелик. — Ну, хто зверне увагу на якусь там бабу? Баба — там, баба — тут. А потім вона хитрюча: вийде в ліс о 4 годині ранку, — ніби по гриби. А ті гриби зовсім нам непотрібні, бо в нас і дача, і порося, і дві кози, на кілька тисяч одежі, сила білизни, золота, срібла. Є в нас і земля, кури... А сама тільки дача: прекрасно побудована, з верандою. З одного боку кімната з кухнею і з другого боку кімната з кухнею. На дачі в нас живе квартирантка. Вона дуже бідна, а проте жінка порядна і розуміється на пристойному поводженні. Прийде до мене в шевську майстерню і чемненько звертається:

— Пане-хазяїну, будьте настільки ласкаві, зшийте мені оці гусячі пера!

Приходить до дружини:

— Пані-хазяйко, от вам кілька яєчок, покуштуйте!

І взагалі люди тут чемні. Людину, приміром, із Праги зразу помітно, і тутешні пожильці її дуже поважають. Тут — сама біднота. Людині заздрять, що вона з Голешовець, що багато в житті бачила хорошого, що має власну дачу. Вони знають, що, коли б я цю дачу продав, ми з дружиною до смерті прожили б, пальцем не ворухнувши. Тридцять тисяч одержав би напевно. Але якби ці гроші були в такій ціні, як колись... А

хто в цьому винен? Соціалісти! От якби їх не було! Людина б собі жила та тільки смажені курчата їла! І смажені, і варені, і печені! Так вони не дають! Об'єдналися з селянством, за яйце просять п'ятдесят гелерів, за все тобі треба платити, — за каву, за оцет, за кожну дрібницю. Зникла доброчинність! А де любов до ближніх? Сироту ніхто не візьме вигодувати. На буржуїв тільки плюють. А хто взяв вигодувати сирітку, що її покинула повія, яка працювала в селянина Гомпенза? Хто це зробив — член хліборобської партії чи соціаліст? Ні той, ні той цього не зробив. Зробив це буржуй, домовласник. Це зробив я, буржуй Рамзелик! Я приголубив сироту. Учучу його робити й приказую: "Не для мене ти це робиш, а робиш ти це для себе!.. Працюй! Подивися на мене. Довічно я з тобою не буду. Подивися на мою стареньку, на пані хазяйку Рамзеликову. Вона теж не віки тут вікуватиме. А через те слухайся, будь чемним, носи воду, паси кози, збирай у лісі дрова, носи траву. Для себе це робиш! Хіба з цього для мене є якась користь? Я б міг найняти наймита, заплатити йому якихось там десять-двадцять золотих. Це для мене ніщо. А що б тоді ти робив? Ти б загинув у бруді, утопився б у хвилях соціалізму. Все ти робиш для себе. Подивись. Дача в мене, як палац, в хліві свиня, дві кози. Доглядай за ними як слід! Виростеш, змужнієш, мужчиною будеш. Не загубишся на світі! Але доброчинності, шановний пане, робити не слід. Ви гадаєте, що Лойза вдячний і за любов платить любов'ю? Він — ледар. Коли я його буджу о 4 годині, щоб ішов по гриби, він плаче. Об 11 годині вечора він іще б їв. Він хоче лягати на повний шлунок. Аж ніяк не додержується гігієни та до того ще й з примхами. Наша картопелька вже йому, бачите, набридла. Така картопелька! Дружина додає до неї підливи, свіжих грибків, часничку! Ох же ж і картопелька! Я, любий пане, сам люблю картоплю до безтями. Через те вона в нас щодня. Не тому, що мені не можна чогось кращого їсти, ні! Не тому! А підошва — тридцять корон, а підметка — п'ять корон! Дві кози в хліві — молока вистачить! Грибів наносить Лойза. Палива не шкодуємо. Лойза дров наносить, запалить, нагріємо шлунки, й сирота нагріється біля нашої грубки. Хоч ми й з міста, а прокидаємося раненько. Разом із жайворонками, щоб хлопчисько брав приклад. Іноді я стрілку на годиннику піджену, щоб Лойза вийшов у ліс раніше. Розумієте, на світанку можна більше знайти грибів. Молодцям слід прокидатися разом з пташками. А я та моя дружина вже не пташки. Нам рано вставати не дуже вже корисно. Та це не біда. Потім ми ще трохи подрімаємо. Ми ж люди літні та до того ще й міські. Нахилитися нам дуже важко. А проте ми люди робочі. Старенька моя допомагає селянам у полі й у дворі. А іноді, замість себе, посилає Лойзу. Такий молоденький хлопчисько, — це не те, що стара. А він на нас ще й гнівається, дуже гнівається. Що ж! Доведеться його прогнати, дармоїда. А взимку він зовсім нічого не робить. А відповідаю за все я. Розледарничається, не розвинеться... Таке молоденьке тіло треба розвивати. А взимку цього я для нього зробити не маю змоги. Нам самим взимку нема чого робити. Кози доглядає квартирантка, і я її не питаю, чи подобається їй це, чи ні. Іншої бо квартири все 'дно не знайде. Хай шанується, що ми здаємо їй дві кімнати. Розуміється, кожному хочеться жити краще, обмеблювати квартиру, купити піаніно, письмовий стіл, картини, але навіщо їй це! Хай буде в жінки сама квартира. Та

їй ніколи й не снилося, що вона житиме на дачі.

Так ми дійшли до узлісся. Чудесне сільце з'явилося перед нами. Ніби маленькі палаци — будиночки. Пан Рамзелик махнув рукою й показав на один будиночок на другому кінці села.

— Ото моя дача! Такої дачі ні в кого тут нема! Він уже забув, що запросив мене до себе, і потиснув мені руку. Ми попрощалися. Я залишився на узліссі і дивився вслід панові Рамзеликові. Я не бачив, як гойдається в нього золотий ланцюжок, але його циліндр блищав чудесно.

Він зайшов за ріг, я пішов до ресторанчика. Приємно було відчувати, що я своїм товариством допоміг панові Рамзеликові — буржуєві й добродієві.